

**NDỊ IGBO NA USORO IKPA AKUNAUBA N’OGE
UGBUA A: MMETUTA NA NKWALITE UZO OCHIE.
USORO OHURU NDỊ A TUPU AGHA BIAFRA (A
SEMINAR PAPER PRESENTATION)**

Si N’aka

Ejimofo, Patience Oledimma

Ngalaba Lिंगwistiiksi Na Asụsụ Naijiria (Igbo)

Fakolti Nke Humanitiz

Mahadum Etiti Alex Ekwueme,

Ndufu-Alike, Steeti Ebonyi +2348036448808

Umịedemede

Nchọcha a lebara anya n’omenaala ndị Igbo dika o siri metuta usoro ikpa akunauba ha n’oge ugbo a, ma ebe nlekwasị anya bụ karịchaa n’ebe ọ gbasara mmetuta na nkwalite usoro ikpa akunauba ndị Igbo n’oge ochie/gboo tupu agha Biafra. Mbunuche nchọcha a bụ ichoputa uzọ dī ichie ichie ndị Igbo siri kpaa akunauba tupu agha Biafra. Ihe mere uzọ ndi ahụ mgbe agha Biafra biri. Nchọcha a kere uzọ ndi Igbo si akpa akunauba tupu agha Biafra uzọ isii ndi a: orụubi, nka na akaorụ, ahuike, azumahia, ichomma na ihe mmeputa gasi. Nchọcha a gbasoro atutụ usoro nchuta akụ nke sitere n’aka Karl Marx. O na-akowa na agumagu bụ ngosiputa odidi nchuta akunauba nke obodo. Atutụ a na-esi agugo na etu a puru ighota agumagu obodo bụ iji ya tonyere etu ndi obodo ahụ si agbaso nchota akunauba, ya bụ etu onye ọ bula si na- agbalị na-azota ihe ọ ga-eri n’uwa akuezuoke. Ngwa e ji mee nchọcha a gunyere akwukwo ogugu dī ichie

iche ndi e wetara n'ọbọ akwukwọ di iche iche tinyekwara ndi nke e nwetara na intaneti, nguzobe nnyocha na ajuju ọnu. O bu ihe doro ewu na okuko anya na ndi Igbo bu ndi na-arusi oru ike malite na ntala nke uwa. Ma etu ndi ogbo di ugbo a si ahapuzi usoro mkpata akunauba ndi gboo bu ihe mgbawa obi nye ome nchocha. Mgbahapu a emenyuola ndi Igbo anya n'uzo di iche iche. Ome nchocha na-akpo oku ka ndi Igbo laghachi n'uzo ochie e jiri mara usoro ikpata akunauba ha n'ihi na o bu otu n'ime uzo ndi ha ga-eji chekwaa omenaala na ihe nketa nke agburu ha.

Abstract

This research looks into the culture of the Igbo people as it concerns their modern economic system but the major focus is on the effects and revitalization of their cultural economic system. The purpose of this research is to find out the various ways by which the Igbo people gathered wealth in the past before the Biafran War, the things that happen to those means after the Biafran War. The study divided the Igbo cultural economic system into these six groups: agriculture, art and craft, health care, trading, beautification and processing/manufacturing. The theory adopted in this work is the theory of wealth acquisition from Karl Marx. The theory focuses on the wealth acquisition of the people. It states that the position of the people can be related with the way they pursue and acquire wealth. That means the way the people struggle to gather what to eat in the word of insatiability. Instrument of data collection for the research include various text books from different libraries and others from the internet, observation schedules, interviews. It is a well known fact that Igbo people are very industrious people from origin but the way this generation is beginning to neglect the

cultural economic system of the Igbo is so alarming and heart breaking to the researcher. This negligence has done the Igbo people/race more harm than good. The study calls on the Igbo people to go back to their cultural economic system because it is one of the ways to maintain their culture and cultural heritage.

Ntọala Nchọcha

Omenaala bụ emume na ọdịnaala nke e jiri mara mba. Ọ na-agụnye omume ndị gboo ya na echiche ọhụrụ ndị a gbakwunyere site na mmekọrịta ma ọ bụ site na mbata nke ndị ọbịa. Ihe e ji ama ndị ma ọ bụ agbụrụ, ma ọ bụ mba, ma ọ bụ obodo, ma ọ bụ onye bụ omenaala. Omenaala na-egosiputa ka ndị si ebi ndụ ha. Iji were jikọlata ndụ ọnụ ma mee ya ka o nwee usoro, ugwu na nsọpụrụ, e nwe omenaala. Omenaala bara ọtụtụ uru mana o nwere ọtụtụ ihe na-echere ya aka mgba. Ụfodu mmadu ekwenyeghi na o nwere uru omenaala bara.

N'ihia nke a ka o ji di mkpa ka onye o bula na-echekwaba omenaala ya n'ihia na onye kpoo oba ya mkpokoro, agbataobi ya ewere ya kpoo ntu. Igbo na ndi Igbo sokwa na ndi no n'uwa a. Ha nwekwara ihe di iche iche ejiri mara ha. O bukwa ihe ndi ahụ e jiri mara ha bu ihe ndi na-akowa maka ha. O bukwa ihe ndi ahụ ka a maara dika Omenaala ma o bu njirimara ndi Igbo. Ofomata (2018) kowara na Omenaala ndi Igbo gunyere asusu ha, ekike ha, nri ha, oru aka ha, alumalu ha, usoro otutu emume ha di iche iche. Ndi Igbo nwere Omenaala ha n'ihia na o bu Omenaala ndi na-edu ha. Mba na-enweghi Omenaala anaghi enwe usoro ndu.

Okafo na Ewelukwa (2018) kwuru n' Omenaala ndi Igbo ka ha ji were na-ebi ndu n'usoro kwesirinụ nakwa otu di mma. Ihe o bula ndi Igbo na-eme nakwa otu o bula ndi Igbo si eme omume gbadoro ukwu n' Omenaala ha. Maka na ngwere gbaba oso were hapu ukwu osisi, aka akpara ya.

Ndi niile mere nchocha n'ihe gbasra inweta akunauba ndi Igbo n'uzo di iche iche gbaliri ike ha. Esonecoma (2012), Onuzulike (2007), Uchenye (2012), Ogbonna (2012), Ozoagu (2019). Ha jicha nkowa nkiti mee nchocha ha.

N'iga n'ihu, ode choro itule ndi bu ndi Igbo, omenaala ndi Igbo, etu ndi Igbo si enweta ego mgbe gboo, etu ha si eleghara uzo ndi ahụ anya n'ụwa ugbo a otutu ihe nleghara anya ahụ gbutegoro ndi Igbo.

Nsogbu Nchocha

Otutu ndi Igbo enweghizi ihe ha ji omenaala Igbo kpooro tumadi omenaala ndi ahụ gbadoro ukwu n'akaoru gboo ndi Igbo jiri kpata ego ma gboo mkpa diri ha na ezinaulo ha. Nke a bu nnukwu nsogbu nyere onodu akunauba ndi Igbo na ndi obodo ndi ozo gbara ha gburugburu n'ihu na otutu ihe ndi gaara abara ndi Igbo nnukwu uru ma meekwa ka mmekorita ha na ndi agbata obi ha kwuru chim na-alazi ka nayi. O bu ihe ndi a na-adohachi aka elekere azu mere/kpatara ome nchocha ji bagide n'ihe nchocha a iji choputa osisa nye nsogbu ndi a:

- i. Akaoru ndi Igbo tupu agha Biafra
- ii. Ihe mere akaoru ndi a mgbe agha Biafra biri
- iii. Ihe oghom ndi sitere na mbahapu ndi Igbo gbahapuru akaoru ha
- iv. Etu a ga-esi weta ogbugbo nye ihe oghom ndi ahụ

Mbunuche Nchọcha

Mbunuche nchọcha a bụ:

- i. Ichorputa akaorụ dị iche iche ndị Igbo nara arụ na mgbe gboo
- ii. Ichorputa etu ndị Igbo si were akaorụ ndị ahụ taa
- iii. Ichorputa etu akaorụ ndị ahụ si emetuta onodu akunauba ndị Igbo
- iv. Ichorputa mmetuta usoro ikpa akunauba oheru n'ebe akaorụ ndị Igbo nọ
- v. Ichorputa etu anyị ga-esi puta na mmetuta usoro oheru a.

Ajuju Nchọcha

Site na mbunuche nchọcha, ajuju nchọcha a gunyere:

- i. Gini bụ akaorụ ndị Igbo n'oge gboo?
- ii. Kedu ka ndị Igbo sizi were akaorụ ha ndị a?
- iii. Kedu ka akaorụ ndị Igbo si emetuta onodu akaorụ na akunauba ha?
- iv. Kedu ka usoro ikpa akunauba ndị Igbo si emetuta akaorụ ha?
- v. Olee ka ndị Igbo ga-esi gbanahụ mmetuta usoro ikpa akunauba oheru a n'ebe akaorụ ha dị?

Oke Nchọcha

Nchọcha a bụ nchọcha dabere na ntule omenaala dika o si metuta mba. Omenaala nke mweta akunauba dika o si gbasaa ndị Igbo n'ozuzu. Ma n'ihie oge na ezi nchikota, nchọcha a ga-ejedebe kpom kwem n'ochichi ime obodo Isuikwuato nke di na Steeti Abia nke Naijiria. O bụ eziokwu na ndi Isuikwuato bi n'obodo di iche iche mana nchọcha a lebara

anya na naani ndị Isuikwuato bi n'ala Isuikwuato kpom kwem nke gunyere ndị bi n'imenyi, Isuamawu, Oguduasaa na Uturu.

Uru Nchọcha

Amamihe ga-esi na nchọcha apụta ga-egbo mkpa ndị a.

- i. O ga-enyere ụmụ afo Igbo aka ichoputa ebe ha na-eri mperi n'ebe o gbasara iji akaorụ ndị Igbo kporo ihe.
- ii. O ga-enyere ndị nne na nna aka ilahachi na nkuzi ndị ha na-akuziri ụmụ ntakiri ha dika akaorụ ndị Igbo na-aga n'ihu
- iii. O ga-abara ụmụaka Igbo nnukwu uru n'ihia na ha ga-esite n'ihia nchọcha a wee mata otutu ihe ndị ha na-akaraghi imata.
- iv. O ga-abara ulo akwukwo tumadi ngalaba na-akuzi ma na-amukwa omenaala Igbo uru puru ichie n'ihia otutu amamihe ndi o ga-atulite.
- v. O ga-abara ndi agadi nwoke na agadi nwaanyi nogasi n'ime obodo uru dika nchochaa ga-eme ka otutu ndi mmadu mata ihe ndi ha nwere ike imeputa ma gbakwa ha aka ahia.

Nhia ahụ Nchọcha

Nchọcha a nwere ihe ima aka. Ihe ima aka nke mbu bu na e nwebeghi nchọcha putara ihe e merela gbasara ndi Igbo na mmetuta Akunauba ha nke kaara ibu ihe nlere anya nye nchọcha a. Ihe nhiahu ozọ bu na igazu mpaghara obodo anọ a mebere ochichi ime obodo Isuikwuato adichaghi mfe. Nke kacha ihiahu bu na tupu ome nchọcha ahụ ndi agadi nwoke na nwaanyi kana aru ufodu oruka mgbe ochie ndi a di ka ihe e siri n'oku. Ufodu n'ime ndi agadi a enweghi ike ikowa nke

oma ihe ụfọdụ ajuju ome nchocha juru ha iji ghotu nke oma ihe na etu ha si emeputa ụfọdụ ihe ndi ha na-emeputa. Ụfọdụ n'ime ndi okenye ndi a gwara ome nchocha ego olee o ga-akwu ha tupu ha egosi ya ihe o ji chorọ ha bja.

Ntuleghari agumagu

Ndubanye

E kewara mpaghara a uzo anọ ndi a: ntuleghari atutu n'isi okwu, atutu nchocha, atutu nkowa, nyochaghari nchocha e meelara na nchikota ntuleghari.

Atutu Nkowa

Ndi Igbo

Mkpuruokwu a bu Igbo nwere mputara ato. Mputara nke mbu bu Mba, ya bu Obodo. Mba ndi mejuputara ala Igbo gunyere: N'odida anyanwu Aboh, Asaba na Agboọ ndi sitere na steeti Delta. Na mpaghara owuwa anyanwu, e nwere steeti Abia, Anambra, Ebonyi, Enugu na Imo. E mwekwara ndi Igbo na mpaghara Ogoja nke di na steeti Cross River nakwa mpaghara Ahoada na Obigbo ndi di na steeti Rivas, nwekwa ndina Steeti Benue na Alwa Ibom. Ndi agbataobi ndi Igbo bu ndi Igala, Tiv, Anag/Ibibio, Ijaw, Ogoni, Benin na Isoko.

Mmalite Ndi Igbo

Afigbo (2000) na ndi ozo gbakoro aka kewaputa mmalite ndi Igbo n'ukpuru ato ndi a:

- Ụkpuru nke Mfunala
- Ụkpuru nke Epum okpu
- Ụkpuru nke Njehari

Ụkpụrụ nke Mfunala

N'Ụkpụrụ a, ndị Igbo si n'ebe ha nọ ka ha si. Ha siri na o nweghi ebe o bula ha siri pụta. Ụkpụrụ Mfunala a ka pụta ihe n'ebe ndị bu Obi Igbo ma o bu isi Igbo. Ndị a gụnyere: Oka, Okigwe, Oolụ, Nsuka na Afikpo. O bu akụkọ NRI bu nke kacha agbaputa ihe n'ụkpụrụ Mfunala.

Ụkpụrụ nke Epum okpu

Ụkpụrụ nke a na-akọwa na ndị Igbo bu agbụrụ nke Israel furu efu. Otutu ndi nchocha tuputara ma kwado ụkpụrụ a gụnyere James Africanus Hottenton, G.T. Basden, P.A. Talbolt, Olauda Equiano, M.B.W Jeffray. Equiano kwenyere na ndi Igbo bu agbụrụ Israel furu efu site na myiri di n'akparamagwa ndi Igbo na nke ndi Ju (Jew). Akparamagwa ndi a gụnyere: Ibi ugwu, ino n'omugwo nke nwaanyi muru nwa oheru, igu nwa oheru aha dgz. Ihe ndi a niile gbanyere mgboro gwu n'etu ndi Ju (Israel) si eme.

Ụkpụrụ nke Njehari

O bu ndi biketere mmiri ma o bu ndi bi n'oke ka ụkpụrụ a dabaara. Ndị a gụnyere: Onicha, Ndoki na Aro. Ha na-akọwa na ndi Igbo sitere n'ime obodo ukwu ndi noketere ha puta. Ndị Onicha si na ha si Edo bia, Ndị Aro esi Ibibio na Akpan puta dgz.

Asusu

Asusu malitere tupu e kee uwa. O bu okwu onu nke bu asusu ka Chineke jiri kee uwa. Na Jenesis isi nke mbu, n'ama okwu nke ato, Chineke kwuru si "ka ihe di". Jenesis na-egosikwa na asusu di tupu e kee mmadu (Jenesis 3:9-11). O bu asusu ka e ji ahafe omenaala na odibendi site n'ogbo rue n'ogbo.

Umeodinka *et al.*, (2019) kwuru na Agbụrụ ọ bula na-asu asụsụ ha nke ọma na-esite na ya na-eme ka ụmụ ha mara ihe niile banyere omenaala ha. Nke a mere na ọ na-esiri agbụrụ ọ bula ejighi asụsụ ha kpọrọ ihe ike idekwaba nakwa ime ka omenaala na ọdịbendị ha na-aga n'ihu. Asụsụ bụ ọtụ n'ime omenaala agbụrụ dị iche iche nwere. Ihe nke a putara bụ na o nweghi ka a ga-esi chekwaba omenaala ma e wezuga asụsụ. Isụ asụsụ bụ ọtụ ụzọ doro anya e si echekwaba omenaala. Ọ bụ nke a mere ụfọdụ ndị ọkammụta ji ete mkpu na-ariọ ka agbụrụ dị iche iche na-asụ asụsụ ha tumadi ndị Igbo (ọtụ sụwakwa Igbo). Ihe mere ha ji ete mkpu dị ọtụ a bụ n'ihu na a chọputara na mgbe ọ bula mmadụ hapurū asụsụ ya sụba asụsụ ozo, ọ na-eme ka onye dị etu a chefu omenaala ya ma mewezie omenaala ndị nwe asụsụ ọ na-asụ.

Agha Biafra

Biafra dika ala dī na mba Afrika nwere ihe ruru nde mmadū iri isii na ise ndi bi n'akukū ebe ndida ọwụwa anyanwụ Naijiria taa. Agha a bụ nke a luru n'etiti ndi Naijiria na ndi ogbo ha bụ ndi Biafra.

Agha Biafra malitere na abali isii na onwa asaa n'afọ 1967 ruo n'abali iri na ise nke onwa mbu n'afọ 1970, 6th July, 1967 ruo na 15th January, 1970. (Achebe, 2012) mere ka anyi mata na mmadū ndi nwuru n'agha Biafra ruru nde abuo ebe otutu n'ime ha bu umu ntakiri na umu na-etolite etolite ndi ihe napuru ha ndu n'ike bu agu na oke unwu.

Obodo ndi agha Biafra metutara gunyere: Abia, Imo, Ebonyi, Enugu, Anambra, Bayelsa, Cross river, Rivers, Akwa Ibom, Delta Steeti dgz. Ndi agha Biafra metutara karisia bu ndi Igbo.

Forsyth (1969) kwurū na, onye isi nke Eastern Region bụ Lieutenant Colonel nke mechara bụrụ General Odumegwu Ojukwu site n'ike nke nzukọ a kpọrọ consultative Assembly (Lower House) mere ka ọ pụta ihe na Biafra aburula obodo nwere onwe ya ma nọrọkwa nke ya/kwurukwa n'ụkwu ya na May 30th n'afọ 1967.

General Yakubu Gowon bụ onye isi na onye ndụ nke ala Naijiria jwara isi na nke ahụ enweghi ike ime. Nke a mere ka agha Biafra malite n'etiti ndi Naijiria na ndi Biafra.

Ntuleghari nchọcha e merela banyere isi okwu a

Linton (1945) kwuru na omenaala bụ ezumezu nke agwa a mụrụ amụ nke e kegasiri n'etiti ndi bi n'otu obodo site n'otu ogbo ruo na ogbo ozo.

Tyler (1870) si na omenaala gunyere otutu ihe nke bụ amamihe, nkwenye, agwa, iwu na ihe ndi ozo ma ọ bụ akparamagwa nke mmadu nwetara dika onye otu obodo.

Schwartz (1992) Omenaala bụ ihe e nwetara site n'ihe mere eme nke a haziri, a mụrụ amụ ma ọ bụ nke mmadu keputara nke gunyere ihe onyonyo na mputara ya nke a na-ezisa site n'otu ogbo ruo na ogbo ozo.

Hofstede (1994) kwuru na Omenaala bụ nkwenye, akparamagwa na omume nke otu na ekwekorita nke a na-ezisa site n'otu ogbo ruo n'ogbo ozo.

Avruch (1998) kwuru na Omenaala bụ nhazi nke otu ndi haziri akonuche ha nke na-eme ka otu puo icha na otu ozo.

Ogbalu (1981) kwuru na Omenaala bụ ihe a na-eme n'ala. N'ezie na ọ bụ ihe anyi na-eme, otu anyi si adi ndu, ihe anyi na-eri na ihe anyi na-enyi n'ahu na otu anyi si eji ejiji, ihe e

jiri mara anyị dika mba, abụ anyị na-abụ, egwu anyị na-ete, omume na agwa anyị na-akpa.

Armstrong (1980) kwuru na Omenaala bụ nzulite na ntolite mmadu, ihe dum metutara ndu ya dika mmuta, ihe nkwenye, omume, iwu na akparamagwa ndi mmadu. O kwuru na Omenaala bu ihe ndi mmadu ji buru ndi ha bu. O kwukwara na Omenaala bu otu otutu ihe siri kwuru dika ihe a na-ahu anya na nke a na-emetu aka.

Spencer Oatey (2008) Omenaala bu ihe toro ato n'etiti mmadu nke ha na-eme gbasara nchoputa onodu ndu ndi mmadu, nkwenye, omume, amamihe, usoro na akparamagwa, ogbako otu nke otutu ndi mmadu na-enwe n'obodo ma kpebie nke oma na ndu ha na-ebi.

Guy Godin (1996) kwuru na Omenaala bu ihe nwoke meputara oji biri n'ua, ma o bu ihe mmuo na mmadu kpebiri ma kwekorita na ha ga-eme nwere ike imita mkpuru nke sitere n'aka ndi nnanna anyi ha kpom kwem. O gara n'ihu kwuo na Omenaala bu o di be ndi, ma o bu ihe e jiri mara ndi.

Ukeje na Okolie (1963) kwuru na Omenaala bu umi echiche, nkwenye, nka, ngwaoru, udi echiche, otu esi eri nri na ekwu okwu, ya na ewumewu na otu nke amunyere onye otu obodo.

Oruaka

Oruaka bu oru e ji emeputa ihe nka di iche iche. Ihe a na-akpo ndi na-arụ ya bu ndi oru aka. Ndi oru aka bu ndi gara ozuzu were turu ugo na nka di iche iche. Ha jiri anya nka na nkuzi ha natara na-aruputa ihe ndi gunyere oche, akwa ndina, tebulu na kabinet dgz. Ndi oruaka gunyekwara ndi na-akwa akwa, ikpa akwa, ndi na-edozi ugbo ala, ndi na-akpa isi, ikpu

uzu dgz. Ndị Igbo na-atụ ilu were na-asị na ọ bụ aka aja aja na-ebute ọñụ mmanụ mmanụ maka na ngana kpuchie ute, agụụ ekpughee ya. Ọ bụ ndị gboo weputara ilu a. Ihe ilu okwu a na-egosị bụ na ndị Igbo ekwenyeghi n'ume ngwu, ha ekwenyeghi n'inọ nkiti, ha kwenyesiri ike na mmadu ga-agba mbọ nke oma tupu ọ kpata ihe ọ ga-eri. Na onye noro nkiti, agụụ egbuo ya. Ọ bụ nkwenye di ọtu a kpata ndị Igbo ji wee buru ndị na-arusi ọrụ ike ma burukwa ndị e ji igba mbọ n'uzo puru iche wee mara.

Ofomata (2018:383) Tupu ugbo a ndị Igbo nwere ọrụaka di iche iche. Ọrụaka ndị ahụ bukwa ọrụaka e ji wee mara ha. Ọ bukwa ọrụaka ndị ahụ ka haji were bie ndu ha ma werekwa kwadoo maka echi ha.

Akunauba

Okafo na Ewelukwa (2018) kwuru na Akunauba bụ ihe akụ akụ, ihe enwe enwe nke ndị Igbo. N'oge gboo, akunauba ndi Igbo gbadoro ukwu n'ala na ihe ufodu na-esi n'ala apata.

Ofomata (2018) Akunauba bụ njuputa ihe e ji ebi ndu n'udi ihe akụ akụ na ihe enwe enwe. Ọ bụ ihe na-eme ka ndu zuo oke nke oma ma dikwa mma obibi. Akunauba na-emekwa ka ndu na-eto eto ma na-enwekwa ọñụ. Akunauba bukwa ihe chukwu weputara iji were mee ka uwa na-agba mbọ ma na-arusi ọrụ ike iji wee tozuo nke oma n'ogo onye chorọ nakwa n'udiri ogo ndi obodo ya na-atu anya n'aka ya. N'ala Igbo, ọ bụ onye nwere akunauba nnukwu ka a maara dika ogaranya. Ogaranya bụ onye ihe akụ akụ na ihe enwe enwe na-ejere ozi. N'oge gboo, mgbe elu bụ ala ọsa, mgbe ezi di n'ukwu ukwa, ihe e ji amata onye nwere akunauba nnukwu ma burukwa ogaranya bụ onye nwere erimaala n'uzo di ukwu

ma nwekwuazi anụ enunu nnukwu ma burukwa onye obaji ya na-ebu isi ma a bata na ya.

Ndimele na Ogbonnaya (2024) kwenyere na ndi Igbo abughi ndi umengwu. Ha di ike oru. Onye Igbo ma o bu ezinulo obula na-agba mbọ ikpata akunauba nke ha. Onye Igbo anaghi adabere n'akunauba onye ozo.

Atutu nchocha a gbasoro

Atutu a gbasoro n'oru a bu atutu usoro nchuta aku. Atutu a sitere n'atutu filosofi Karl Marx. O na-akowa na agumagu bu ngosiputa odidi nchuta aku na uba nke obodo. Atutu a na-esi agugo na etu a puru ighota agumagu obodo bu iji ya tonyere etu ndi obodo ahụ si agbaso nchota aku na uba, ya bu, etu onye o bula si na-agbali na-azota ihe o ga-eri n'ụwa aku ezu oke. George Lukacs na Walter Benjamin bu ndi bu atutu a n'isi.

Nchikota ntuleghari agumagu

N'inyonye anya n'isiokwu ndi yitere isiokwu ome nchocha ji n'aka, o gbara mbọ kpatugasia aka n'otutu akwukwo ma hazikwa ha n'usoro. N'atutu nkowa, ome nchocha tuleghariri ufodu akwukwo kowara okpuru okwu ndi a: Ndi Igbo, mmalite ndi Igbo, asusu, agha Biafra. Na ntule nchocha ka ome nchocha lebara anya n'ihe ndi dika: Omenaala, oruaka, akunauba. N'akuku nke atutu mmughari, ome nchocha tuleghariri atutu dabara n'ihe omume o ji n'aka, ya bu atutu usoro nchuta aku nke sitere n'aka Karl Max. Atutu na-ekwu maka ngosiputa odidi nchuta akunauba nke obodo. E gosiputakwara mmetuta ya, na ka o si baa uru n'ihe omumu e ji n'aka.

Usoro Nchọcha

Ụdị nchọcha

Nchọcha e ji n'aka enweghi mgbakọ na mwepu, dika Eze (2022) si wee gosiputa. Nke a mere ka nchọcha e ji n'aka wee dabaa n'ụdị nchọcha aro na akuko. N'imeputa ụdị nchọcha aro na akuko a, o bughị ụdị nchọcha na-ewekota ngwa ya wee gawa na laboretiri ma o bu nchọcha ndi ozo yitere ya, kama, ụdị nhazi nke nchọcha a ka dabaa bu nchọcha nkowa n'ihi na ihe omumu a na-eleba anya na nnyocha usoro ikpao akunauba ndi Igbo n'oge ugbu a: Mmetuta na nkwalite uzọ ochie. Usoro ohuru ndi a tupu agha Biafra.

Ebe nchọcha

Ebe e ji mee nchọcha a bu ochichi ime Isuikwuato di na Steeti Abia Naijiria. Ihe e ji were Isuikwuato bu na ndi Isuikwuato so na ndi Igbo ndi nwere otutu uzọ ochie ha si akpata akunauba nke ha tupu agha Biafra nke ha ji nwayo na-ahapu wee na-achusozi uzọ ndi ozo di ichie ichie.

Ndi njimee nchọcha

Ndi e jiri mee nchọcha a bu ndi Isuikwuato. Ndi nne na ndi nna di site na afọ iri anọ gbagowe bu ndi ka na-agbasi mbọ ike ikwalite otutu uzọ ochie ndi Igbo si akpata ego/akunauba tupu agha Biafra. Nchọcha a lebakwara anya n'ebe ndi ntorobia ndi di site n'af iri na isii ruo n'afọ iri ato ndi hapugoro usoro mkpata akunauba gboo ndi Igbo ma churuzie nke ndi mba ozo tnye isi.

Nsere na usoro ndi njimee nchọcha

Ndi e jiri mee nchọcha bu umu afọ Isuikwuato. Isuikwuato bu ochichi ime obodo nke di n'okpuru Abia Steeti nke

Naijiria. Obodo ndi mebere Isuikwuato gunyere Imenyi, Isuamawu, Oguduasaa na Uturu. A ga-eji usoro tumbom tumbom hoputa mmadu iri n'ime onumara anọ ndi a mejuputara Isuikwuato na nchikota, ndi a ga-ahoro ga-adị iri anọ.

Ngwa Nchocha

Ngwa nchocha e jiri mee nchocha gunyere akwukwo ogugu Igbo (GST) maka umu akwukwo mahadum ndi na-amu asusu Igbo n'afọ nke mbu ha n'ulo akwukwo Mahadum Abia Steeti (ABSU) bu: Mbido Mmota Igbo I na II (Basic Igbo I & II), nguzobe nnyocha, na ajuju onu.

Usoro nkowa ihe nchocha

Ihe eji kowaputa nchocha a bu eziokwu/ezi amamihe a huru anya nke sitere n'akwukwo Mbido Mmota Igbo I na II. Osisa ajuju onu a gbara ndi mmadu na-akowakwa otutu ihe gbasara etu ndi Igbo si akpata akunauba n'oge gboo. Nguzobe nnyocha (observation) bu ihe ozọ ga-enyere onye nchocha aka ikowaputa ihe nchocha ya n'uju.

Ntucha nchocha

Akaru ndi Igbo n'oge gboo

Oru Ubi

E kere oru ubi uzọ di otutu n'ihe nchocha a dika: oru ugbo, ikpa enunu, iku azu, igba nta, gbu akwu, isu akwu/nkwu, ite mmanya.

Oru Ugbo

Eji oru ugbo mara ndi Igbo. Oru Ugbo bu oru e jiri mara otutu mba na obodo di n'elu uwa tumadi ala Igbo. A narukari oru ugbo n'ime obodo ebe e nwere obosara ala.

Nwoke, nwaanyi, okorobia na agboghobia na-arụ ọrụ ugbo. A bịa n'ala Igbo, a ga-asi na obodo niile na-arụ ọrụ ugbo. Ihe akukụ ubi ndị Igbo na-akoputa bụ ndị a: ji, ede, akpụ, ụna, ọka, odudu, akidi, egusi, akwukwọ nri, unere, ukam, ube, oroma, udara, osikapa, ukwa, ugbaa, ahụekere, oji, oghono, akị bekee, adu, dgz.

Ikpa Enunu

Ndị Igbo tumadi ndị Isuikwuato na-akpa anụ ụlọ nke oma dika ihe mweta akunauba. Anụ ụlọ ndị a ha na-akpa gunyere: ewu, aturu, okuko, nkita, nwamba, obogwu, ehi Igbo, ebule, ezi, oke bekee dgz.

Ikụ Azụ

Ikụ azụ ma o bụ igbu azụ bukwa ngalaba ọrụ ubi n'ala Igbo. E ji ikụ azụ mara ndị Orlu, Oguta na ndi ozo. A bịa n'Isuikwuato, ndi Umuakwua, ndi Ovim dika n'Imenyi na-akụ azụ. Ikụ azụ bukwa ọrụaka ndi Igbo nke ha ji egbu azụ na mmiri maka oriri nakwa iweta ego maka na onye Igbo gbuo azụ, o buru na o righi ya eri, o ree ya ere were nweta ego.

Igba Nta

Igba nta sokwa n'ọrụ ubi. O bụ ọtụ n'ime ụzọ ndi Igbo si enweta akunauba n'oge gboo. Ichu/igba nta bụ igbu anụ di n'ohia maka nri nakwa maka ikpata ego. Usoro eji egbu anụ ohia ndi a ka a na akpo ichu nta. Onye Igbo na-achụ nta nke oma ka a maara dika dinta. Ufodu anụ ohia ndi a ka ndi dinta na-egbuta: ele, mgbada, enwe, ozodimgba, nchi, ewinta dgz. Ndi Isuikwuato tupu agha Biafra na-aga oku abali (Igba nta abali) nke oma.

Igbu Akwụ

Isi n'elu osisi nkwy were gbutuo isi akwụ n'ala adighi mfe chaachaa. O nwere ndi Igbo o bu oru ha. Ndi Igbo ndi ahụ ji igbutu akwụ were mere aka oru na-eji ete were na-ari elu osisi akwụ/nkwu. Matakwa na osisi nkwy bu nke na-eto ogologo nke ukwu. N'ihia ya, o bughi ihe onye amaghi maka ya ga-emenwu. O bu oru diiri ndi odoro anya na kwa ndi ji ya mere oruka. Ndi oruka ha bu igbutu akwụ na-anata ego tupu ha ariwa elu igbutu akwụ ma o bu ha anata ego ha mgbe ha gbutuchara onye ha ruoro oru akwụ.

Isu Akwụ/Nkwu

Isu akwụ bu akaoru ozo na-enweta akunauba e ji wee mara ndi Igbo. Ome nchocha tinyere isu akwụ n'okpuru oru ubi n'ihia n'obu osisi nkwy na eweputa mkpurunkwu a na-asu. O bukwa site na mkpurunkwu ka e si enweta mmanu nri. O bukwa site n'isu akwụ ka e si apiputa mmanu nkwy anyi ji esi nri. N'ihia nke a, otutu ndi Igbo bu isu akwụ ka ha ji were na-egbo mkpa ha na ezinulo ha. Mmanu nri ndi Igbo si n'osisi akwụ aputa. Mmanu nri niile ndi Igbo na-enweta bukwa ihe ha ji eri nri, ha na-ere ya n'ahia were na-ere ego ma burukwa nke ha na-ebu n'obodo ndi ozo dika n'ugwu awusa nakwa obodo Yoruba.

Ite mmanya

E nwere mmanya e ji were mara ndi Igbo. Mmanya ahụ bu nke a maara dika mmanyaocha. Ya bu mmanya dikwa n'udi di ichie ichie. N'ime ya ka e nwere mmanya nkwy na mmanya ngwo. O bu iweputa mmanya ahụ ka a nuo ka a maara dika ite mmanya. Onye otenkwy bu onye na-ete mmanya n'ala Igbo. E sikwa n'ite mmanya akpata ego. Ndi umuakwu

(Amiyi-obinohia) Oguduasa Isuikwuato bu ndi a maara nke oma maka ite mmanya.

Nka na Oruaka

Usoro akunaaba ndi anyi ga-eleba anya n'okpuru nka na oru aka gunyere: ikpu uzu, ikpu ite, ikwe akwa, ikpa abo, ikpa ekeke/nkata, itu ihe itutu/osisi, idu akanya, ikpa ute.

Ikpu uzu

Ikpu uzu bukwaa oruaka kajara akaja e jiri mara ndi Igbo tumadi ndi Isuikwuato. Ikpu uzu bu iji igwe aru oru ma o bu nweta ihe ndi ga-enyere aka n'oru. E ji ikpu uzu mara ndi Oka (Akwa), ndi Ugwu ogo di n'Uturu, ndi Amuzu di n'Amiyi-Obinohia Isuikwuato Abia Steeti. Onye na-akpu uzu ka a maara dika okpuuzu. Ihe ndi okpuuzu na-aruputa gunyere: ogo, mma, ngwu/mbazu, nkoro, nko, nkwo, mkpa, aguba/aguwa, omereigwe, ngha, ekwuigwe, otitiigwe, igbogiri, onyaigwe, ogele, aru, anyuike dgz.

Ikpu Ite

Ikpu Ite bu nka nakwa aka oru ozo ndi Igbo nwere. E ji ikpu Ite mara ndi Afikpo na Ishiagu di na Steeti Ebonyi A bia n'Uturu Isuikwuato, ndi Nvurunvu na-agbalikwa n'ikpupu ite. Ha na-emeputa/akpuputa ite, Udu, oku na ihe ndi ozo.

Ikwe Akwa

Ikwe Akwa sokwa na nka na aka oru ndi Igbo. Ndi Ndoki bu ndi a ma ama n'ikwe akwa. Na mgbe ochie, a na-akpo ya Akuruaku Ndoki ma ugbo aaha eji mara ya bu Akwaete (Akwete). Akunaaba ha na enweta n'ikwe akwa na-abukwa atur tawa.

Ìkpa Abọ

Ìkpa Abọ bụ nnukwu akaorụ na-enye nnukwu akunauba n'ala Igbo. Akurungwa ufodu e ji akpa abọ na-esite na nkwo. E ji abọ eme ihe otutu (unit of measurement) mgbe a na-eke ihe n'ih i na o nwere otutu di iche iche. Na mgbe mbu, o bu abọ ka umu nwaanyi na-ebu aga oru ubi, were ya bulata ihe niile ha chorọ ibulata site n'ubi lota n'ulo ma o bukw a n site n'ulo buru ihe gawa n'ubi. Ndi na-akpa abọ nke oma bu ndi Mgbelu Umunnekwu di n'Oguduasaa Isuikwuato. Ndi na-akpa abọ tupu agha Biafra na-enwe nnukwu ego.

Ìkpa Nkata/Ekete

Nkata nwere udi di iche iche na otutu di iche iche maka ihe di iche iche e ji ya eme. Ìkpa nkata bukw a nnukwu oruaka n'ala Igbo nye mmadu ole na ole ndi ka na- akpa ya. Aha ozo e jiri mara nkata bu ekete. A na-akpazi nkata n'uzo di nnukwu maka na a na-ebujezi ya ugwu Awusa ebe a na-azu ya n'ukwu maka iji were na-ebudatara anyi azu, tomato, oroma na ihe ndi ozo ga. Ndi na-akpa nkata, na-akpakwa asakala/ide (local tray) na ngiga. Ha na-ejikwa akaorụ ha a eriju afo.

Ìtu ihe itutu/itu osisi

Ìtu osisi bu oru nka. Ndi Igbo bukw a ndi e ji Ìtu osisi wee mara. Ìtu osisi sokwa n'oruaka gboo ndi Igbo. Ìtu osisi bu iji osisi were weputa echiche mmadu na odidi uwa. Ufodu n'ime ihe itutu nke ome nchocha huru sitere n'aka ndi Obiagu di n'Uturu/Isuikwuato. Ufodu n'ime ihe ndi e si n'iiu osisi were na-enweta gunyere: Isi ekpo, isi ekpe, ikwe, odu/odu, okwa, ugbo nkwa, ikoro, igba, ekwe, oja, okpesi, akpati, ihu mmonwu dgz.

Ìkpa/Ìdù Akanya

N’oge gboo, ụlọ a na-enwe mgbe ahụ na-abụkarị ụlọ akanya/aba/akirika. Akanya bụ akwụkwọ osisi ngwọ ka e ji adụkọ ya ọnụ. O bụ akanya ka ndị Igbo ji ekpuchi elu ụlọ ha tupu gbamgbam apụta. N’ihi nke a, ndị Igbo ọ kachasi ụmụ nwoke ji idù akanya were na-enweta ego/akunauba. Mmadu ole na ole ka na-akpa/adu akanya n’Isuikwuato na Uturu kpom kwem na Umuanyị taa.

Ìkpa Ụte

Ìkpa ute bụ ọtụ n’ime ụzọ ndị Igbo ọ kachasi ndị Uturu si kpaa nnukwụ akunauba tupu agha Biafra. Ha na-aga n’ogbo ute gbute ute, ruo ọtụtụ ọrụ nhazi n’ute ha tupu agba ya n’anwụ ka o chaa ma dika mma okpukpa. A kpachaa ute a ma ree ha, ego aburū aturu tawa.

***Onye na-akpa Ute
oruka a mere n’***

Asompi nka na

Ekeukwu, Uturu Isuikwuato 26/12 2024

Ahụike/Orụ Ahụike

Akaorụ ndị anyị ga-atule n'okpuru ahụike bụ ndị a: Dibịa, Iji ime, Itụ use.

Dibịa

Dibịa bụ mmadụ n'ala Igbo. Onye dibịa n'ala Igbo bụ onye nwere nnukwu orụaka maka na ndị mmadụ na-esi na mba dị iche iche were chorọ onye ahụ na-abịa. E nwere ụdị dibịa dị iche iche n'ala Igbo dịka: dibịa afa, dibịa mgborogwu na mkpa akwukwọ, dibịa ogbanje, dibịa owummiri, dibịa igba okpukpụ, dibịa aja, eze mmụọ. Orụ dibịa n'ala Igbo bụ igba afa, inye ogwu, igwọ ndị orịa, ihụ ohụ, ichụ ndị mmụọ ojọọ. Ndị dibịa ụfọdụ e nwere n'Isuikwuato alala mmụọ mana e nwekwaghị ndị ogbo a ka na-enwe nnukwu mmasị n'ihe gbasara dibịa taa. Dibịa n'oge gboo sokwa na ndị nwere agba ma nwekwa nnukwu akunauba.

Iji ime

Iji ime bụkwa nnukwu akaorụ na-enye akunauba n'ala Igbo. Malite mgbe ụwa malitere nakwa mgbe Igbo bidoro, umu nwaanyị na-atụ ime na-amụ nwa. O nwekwara ndị o bụ orụ ha ileta ha mgbe ha dị ime wee ruo mgbe ha ga-amụ nwa. O bụkwa umu nwaanyị ndị ahụ na-eleta ha anya n'afọ ime ha ga amukwara ha nwa/umu ha. Ndị ahụ na-amuru ndị Igbo nwa ka a mara dika ndị na-eji ime. Umu nwaanyị na-eji ime na-enwe akunauba nke oma.

Itụ Use

Itụ Use bụ usoro ndị Igbo ji eji aguba were na-ewepu obara ojọọ n'ahụ ha. E be a na-atụ use n'ahụ mmadụ bụ ebe zara aza ma hapukwa igbaputa obara ma o bụ abụ. Ndị Igbo na-

akpo onye na-atụ use, ọ bịa were agụba ya tụtọ onye ahụ ihe toro n'ahụ ma ọ bụ ebe ahụ onye ahụ zara aza n'achoghị igbaze agbaze, onye na-atụ use bụ ya maara ebe ọ ga-atụ use n'ahụ mmadụ. Ọ buru na ọ tuchaa use lawa, a na-enyekwa ya ego. Itụ Use abughị onye ọ bụla maara maka ya. Ọ nwere ndị ọ bụ ọrụ ha n'ala Igbo. Aha ndị Isuikwuato na-akpo itụ Use bụ ikwụ mmii ma ọ bụ ikwụ mmimmi.

Ichọ Mma

Uzọ ndị Igbo ji enweta akunauba tụpụ agha Biafra ndị gbakwasiri ukwu n'ichọ mma gunyere ndi a: Ide uri, iwa eze, ibu mbubu, ikpu isi, igbu ichi, ibi ugwu dgz.

Ide Uri

Uri bụ ihe ndị Igbo ji achọ onwe ha, ụlọ ha, obi ha, ụlọ ezumezu ha mma. O nwere ndị ide uri bụ ọrụ ha. N'ezie, ọ bughị taa ka ichọ mma nakwa iji ichọ ndị mmadụ mma were mere ọrụ aka malitere, o teela kemgbe ọ dị. Ichọ mma n'ala Igbo bụ nwa tolite o tokwuru n'ogogo ya di iche iche. Ọ bụ nnukwu ọrụaka n'ala Igbo bụ ide uri. Ide uri bụ uzọ pụtọ iche ndị Igbo ji achọ onwe ha mma na werekwa ya na-acho ụlọ ha na gburugburu ha mma.

Iwa Eze

Iwa Eze bụkwa ọrụaka ọzọ na-enye akunauba e nwere n'ala Igbo. Ọ bụkwa uzọ ọzọ ndị Igbo ji achọ onwe ha mma. Udiri mma nke a bụ n'eze ka a na-acho ya. Ọ bụkwa ọrụaka ndi Igbo tumadi ndi Isuikwuato.

Ibu Mbubu

Ibu Mbubu bụ uzọ ndi Igbo ji eji ihe nri baama kariri uri ma na ọ na-adị ka uri were na-achọ onwe ha mma. Ndi na-ebu

mbubu n'ala Igbo na-eji aguba na kwa igwe na-adị ka ntutu nakwa uhie anaghị echichapụ echichapụ na-adị ka uri were na-ebu mbubu. N'oge gboo tupu agha Bịafra, ndị na-achokari ka e buo ha mbubu bu umu nwaanyi. Ha na-eji ya achọ onwe ha mma. Ebe ha na-emekari ihe gbasara ibu mbubu ahụ bu n'ogologo afọ ha, oboro boro azu ha, elu afọ ha nakwa mpaghara ahụ ha masiri ha. Ha na-eme ya iji were tolite nwoke apiri. Mana ugbo a, ibu mbubu a na-ahuzi bu nke ma nwoke ma nwaanyi na-emezi nke ndi bekee na-akpo tatuu (taatoo).

Ikpu isi

Ikpu isi bu nnukwu oruka n'ala Igbo n'oge gboo. Ihe ndi Igbo n'oge gboo ji akpu isi bu aguba. Aguba bu ihe ndi Igbo ji igwe were rupa ma muo ya nke oma o na-atu zege zege na nko. O bu ya ka ndi na-akpu isi n'oge ahụ ji akpu isi. E jikwazi aguba were na eme ihe icho mma ndi ozo ufo.

Igbu Ichi

Igbu ichi so n'oruka karichara ibe ya n'ala Igbo tumadi n'Isuikwuato. O bughi oru onye o bula na-arụ. O bu oru nwoke siri ike na nwoke kakwara ezigbo okika. Igbu ichi bu iji mma aguba were kawacha nwoke tozuru etozu ihu. Onwekwara obodo ndi eji oruka igbu ichi were mara n'ala Igbo. E ji igbu ichi were na-amata nwoke bu odogwu, akwaa akwuru, dike nakwa nwoke chizuru echizu n'ala Igbo. Ndi na-egbu ndi mmadu ichi na-esi na ya enweta ezigbo ego.

Ibi Ugwu

Ibi ugwu bukwara oruka ozo e nwere n'ala Igbo. N'oge gboo, o nwere ndi o bu oru ha. Ibi ugwu abughi oru onye o bula na-arụ. Onye o bula na-ebi ugwu bukwara onye a maara dika onye

siri ike. O bughị ọrụ onye obi mmiri na-arụ. Ibi ugwu bụ ọrụ nka a na-arụ n'ebe nwatakiri nwoke a mụrụ ọhụrụ nọ. O bụkwa n'ihe o jiri bụrụ nwoke ka a na-arụ ya bụ ọrụ. O na-emekwa ka ahụ nwoke nwatakiri nwoke ahụ bụrụ sọ mma ma e mechaa ya. Mana o na-afụ afụ nke ukwu mgbe a na-eme ya. Oge ejikwanụ ebi nwatakiri ugwu bụ oge o mere mkpuru ubochi asatọ a mụchara ya. N'oge gboo, onye na-ebi ugwu bichaa ugwu, enye ya okeokpa (oke okuko Igbo) na ego.

Azumahia

Azumahia bụ ọtụ n'ime usoro mkpata akunauba n'ala Igbo niile. Obodo o bula nwere ọtụ ahia ma o bụ ọzọ ha na-azụ. Ubochi o bula bụ ahia n'ala Igbo. Ufodu ahia na-azụ na mgbede n'ime obodo di iche iche. Ahia ufodu na-azukwa ubochi. E nwere ndi ngwa ahia ha di ntakiri nweekwa ndi ngwa ahia ha hiri nne. E nwere ndi na-atubata ngwa ahia site na mba ọzọ, nweekwa ndi na-ezipu ngwa ahia si n'ala Igbo jee na mba ndi ọzọ. E nwere ndi na-azukoro ngwa ahia n'ozuzu, nweekwa ndi na-azuru ntakiri ntakiri. E nwere ndi na-ebughari ahia ha n'isi nakwa ikwaghari na baro, enwere ndi na-akpota ahia ha na tebulu, nweekwa ndi nọ n'ulo ha na-ere ahia nke ha. Tupu agha Biafra, izu ahia n'uzo ya di iche iche so n'ihe zoro ndi Igbo ndu.

Ihe mmeputagasi

Otutu ihe ọhuru ka ndi Igbo na-eji ihe ndi gbara ha gburugburu aruputagasi. Ufodu n'ihe ndi Igbo okachasi ndi Isuikwuato na-aruputa gunyere: utu ji, utu ede, utu oka, ude aki/elọ akụ, ncha nkoto/ncha nkota, kaikai/mmanya oku, ogiri, ngu, ahụ/akpuruakpu egwusi/ ogbaraotiji, alibo, urohic dgz.

Etu ndi Igbo si were akaorụ mgbe gboo ha taa

Ndi Igbo ejighizi ufodu akaorụ mgbe gboo ha kpọrọ ihe o bula taa. Ha hapuziri akaorụ ndi a ka ha na-ala azu, na-anwunyụ anya n'ubochi taa.

Akaorụ ndi Igbo na onodu mmetuta akunauba ha

N'ihì ejichaghizi akaorụ ndi mgbe ochie kporo ihe dika okwesiri, onodu mweta akunauba ndi Igbo tumadi nke ndi Isuikwuato adighizi dika odi na mbu. Otutu ndi bidoziri dabewezie n'ebe ndi ozo no maka ihe oriri, ihe onunu, akwa oyiyi nakwa ulo obibi ha. Onodu akunauba ndi Igbo kama ina-agbago elu ebidozie na-agbada ala. Otutu umu afọ Igbo na-akpagharizi buru ndi aririo ndi na-achọ ndi ga-emere ha ihe diri ha n'ụwa.

Mmetuta ogbara ohuru n'onodu akaorụ na akunauba ndi Igbo

Ogbara ohuru a na-ahu n'ala Igbo taa emetutala akuku akaorụ niile ndi Igbo na-arubu.

Oru ubi

N'akuku oru ubi, otutu ndi Igbo tumadi ndi Isuikwuato ejighizi oru ugbo, ikpa enunu, iku azu, igba nta, igbu nkwu, ite mmanya dgz kpọrọ ihe o bula. Ome nchocha choputara na obu naani ndi okenye ka a hapuziri oru ndi a. Umu okorobia enweghi mmasi n'ihe ndi a maa ncha. Nke a ga-eme ka akaorụ ndi a nwee ezigbo nsogbu ma o bu laa ka nai mgbe a ga-achọ ndi okenye ndi na-arụ ha taa ma ahuzi ha.

Nka na ọrụaka

Ọgbara ọhụrụ mere ka ndị Igbo tumanadi ndị Isuikwuato gharakwa iji ime nka na ọrụaka ha kpọrọ ihe dika o kwesiri. Ome nchọcha gabigara otutu ihe mgbu ebe o na-achọ ndi na-akpu uzu, akpu ite, akpa abo, akpa ekete/nkata, atu osisi, akpa/adu akanya, akpa ute. O bughi etu a ka o di n'afọ ndi gara aga tupu agha Biafra kama dika afọ na-aga, ka a na-ahuta na mmasi ndi Igbo na-apu n'ihe ndi ahụ e jiri mara ha mekwara ka ha di icha n'ebe agburu niile ndi ozo di.

Ahụike

Ome nchọcha choputara na otutu ndi dibia agbagachala n'uloka n'ihia na ha choputara na ndi Igbo tumanadi ndi Isuikwuato bu ndi huru ihe niile sitere n'aka ndi ozo n'anya kariia ndi nke ha nwere n'onwe ha. Otutu ndi dibia no n'ulo anaghizi enweta ndi na-abia igba ha aka ahia kama onye o bula na-agazi n'uloka icho ogbugbo nye nsogbu ya. Otutu ha ewerezie oso gbaba n'uloka n'aha na ha echeghariala ma noroziekwa ebe ahụ na-arụ ọrụ dibia ha ebe ha ga-enweta ndi ahia n'udi ahazighariri ahazighari. Ome nchọcha choputakwara n'otutu ndi mmadu na-anwu o kachasi umuaka n'ihia oria ndi ha bugara ndi ulo ogwu bekee bu nke ha na-amaghi anya ha. Oriia ndi ahụ bu oria ndi dibia mgborogwu na mkpa akwukwo na-agwo dika apa afọ, nta, uso, nkuwa isi dgz. Mana n'ihia na anyi ejighi ihe anyi nwere kpọrọ ihe, obere oria obula biara, anyi agbara gawa n'ulo ogwu ka dibia bekee leta anyi anya.

Ichọ mma

Otutu uto ndi Igbo ji achọ onwe ha mma tupu agha Biafra enwezikwa nke ome nchọcha hutara n'Isuikwuato gbaa gburugburu taa dika o na-eme nchọcha ya. Ide uri bu ihe e

jiri mara ndi Igbo n'oge gboo tupu agha Biafra enweghizi ebe a na-ahụ ya. Uri dika ihe di etu chineke siri kee ya na mbu, enweghi ihe oghom o bula o na-eme n'ahụ mmadu ka ndi Igbo hapuru churu uhie onu, pankeki, powuda agba aja, mmanu eji acha ucha n'ihe ndi ozo gawa n'ihu na ha si n'aka ndi mba ozo. Ihe otite ogbara oheru ndi a niile bukwa ndi nwere Otutu akurungwa e tinyere na ha iji chekwaa ha ma nyekwa ha ike iru mmadu oru icho mma n'ahu.

Azumahia

Ndi Igbo tumadi ndi Isuikwuato ka na-agbali n'izu ahia kama n'otutu ihe ha na-azu ma na-ere n'ahia di iche iche buchazi ihe si n'obodo ndi ozo bata nke na-eme ka onu ahia ha di elu nke ukwu.

Ihe mmeputagasi

Ome nchocha choputa na ndi Isuikwuato anaghizi emeputa ihe mmeputagasi dika ha na-eme tupu agha Biafra. Na mgbe gboo, ha na-anọ ebe ha na-eme ihe mmeputagasi a kuziere umu ha otutu ihe di iche iche dika etu esi ebi na di, eleta ezinaulo, eleta onwe/nwa na ihe ndi ozo. Ndi nne na nna na-emeputa, umu ha a na-enyere ha aka, na-amutakwa ihe ndi ahụ site n'aka ha. N'ihu n'ihe ndi a alala azu, otutu ndi no ugbo a amaghikwa ka e si emeputagasi otutu ihe ndi okenye Isuikwuato jiri kpata nnukwu ego dika ahụ, urohie, ogiri dgz.

Nchikota Nchoputa, Mmechi Na Arọ

Mpaghara a chikotara nchocha a, mechie ya ma tuo arọ maka nchocha odiniihu.

Nchịkọta nchọputa

Na nchịkọta, nchọputa a tūlere mmetūta di iche iche nke ọgbara ọhūrū taa nwere n'usoro mkpata akunauba gboo ndi Igbo tupu agha Biafra. Ome nchọcha chọputara na ndi Igbo bu ndi nwere ọtutū uzọ ha si enweta akunauba tupu agha Biafra. Ma n'ihī nlegharanaya na ukọ nri di taa, ọgwū ego, yahoo yahoo, oke ite, ntọrọ mmadu, oke aririọ, izu oshi, amuma adigboroja (arenji profeti), ọnwū ojoọ, ọria akpukpa ahụ, igba akwuna, inu igbo, itū/igwū chaacha, inu ọgwū ike, idapū nwaanyi n'ike na ihe ojoọ ndi ọzọ juru ala Igbo taa. Ha na aputa ihe nke oma taa n'ihī nleghara anya ndi Igbo leghara uzọ mweta akunauba mgbe gboo ha. Onye o bula werezie anya tinye n'oru bekee. Mgbe ha lere anya n'oru ndi ahụ anaghị abia dika ha siri tuo anya ha, ha ebidozie tinyewa aka n'ihe o bula ha huru iji wee chota ihe afọ ga eri.

Mmechi

Nchọcha a lebara anya n'usoro mweta akunauba ndi Igbo tupu agha Biafra. Ichọputa ndi ka na-eme ma jirikwa usoro mweta akunauba mgbe gboo a eri nri taa abughị egwu achi awuru n'aka agba. Ọtutū ndi Igbo tumadi ndi Isuikwuato ka abụ ndi ntoroobia ahapuchago usoro mweta ego ndi gboo a ma churuzie oru bekee na uzọ ego mbute tinye isi. Ome nchọcha wee na-asi n'agbanyeghi na anyi na-achọ oru na oruaka bekee, ọgaghị eme ka anyi hapu oruaka ndi ahụ e jiri mara anyi di ka ndi Igbo ka ha nwuo pji. N'ihī na dika anyi na-ahapu ha ka ha nwuo ka anyi na-ahapu omenaala bu ihe e jiri mara anyi dika ndi Igbo ka ha nwuo. Onye o bula malite na anyi onwe anyi bu ndi nne na nna n'ezinaulo anyi di iche iche ma burukwa ndi nkuzi n'ulo akwukwo di iche iche kwesiri igba mbo kwalite oruaka ndi ahụ ejiri mara ndi Igbo n'ezinaulo nakwa n'ulo akwukwo anyi di iche iche.

Aro

Dika ihe achoputara siri di, nchocha a turu aro ndi a:

1. Ka ndi nne na nna metuo obi n'ala kuziere umu ha na ha bu ndi Igbo, kuziere umu ha oruka ndi Igbo ndi nke ahụ ha onwe ha mara nke oma ka ihe ndi ahụ ha maara ghara inwu n'aka ha.
2. Ka nwa akwukwo o bula no na ngalaba na-amu maka asusu na omenaala Igbo kawa ahụ meputa opekata mpe otu ihe mmeputa na-egosi akaoru ndi Igbo ji akpata akunauba n'oge gboo tupu nwa akwukwo ahụ aturu ugo mmuta na mahadum ahụ.
3. Ndi nkuzi na ogo puraimari na sekondiri kwesiri ilahachi azu n'ihe a na-eme na mgbe gara aka iji kwalite nka na oruka n'ulo akwukwo anyi di iche iche nke a kporo handiwooku (Handwork) ma o bu craft n'olu bekee
4. Na mmadu guru akwukwo ekwesighi igbochi ya imu otu akaoru ma o bu ibe ya. Nke bu eziokwu bu na o bu uru ntukwasi nye onye muru ma muta ya nke oma.
5. Ka anyi ghara ikpo oba anyi mkpokoro, n'ih i na onye kpo o oba ya mkpokoro, agbataobi ewere ya kpoo ntụ. Ya bu dika anyi na-ejikwa ngwaa ndi bekee ruputara kporo ihe, werekwa oruka ha kporo ha. N'otu aka ahukwa ka anyi werekwa ngwa ndi Igbo ruputara dika; ute, ite, nkata, abo na ihe ndi ozo kporo ihe di mkpa. Jirikwa ha na-eme ihe n'ezinaulo anyi di iche iche.
6. Ndi dibia Igbo kwesiri inye ha ugwu ruru ha ka anyi kwusi i na-ahuta ha ka ndi oru ekwensu. Ka anyi muta iwegara ha nsogbu/oria ufodu anyi nwere ka ha gwoo kariha ihe niile anyi e buru gawa n'ulo ogwu ndi bekee.

7. Ka nwa afọ Igbo ọ bula jisie ike mụta ka e si akonyetu ihe n'ala. N'ihì n'ọrụ ugbo bụ ọrụaka zuru Igbo niile ọnụ.

Atụmatụ maka nchọcha e nwere ike ime n'ọdịnihu

Nchọcha a bụ nke e mere iji kwalite usoro mweta akụnaụba gboo ndị Igbo nke a nọ n'Isuikwuato mee. Nchọcha a ga-eme n'ọdịnihu nwere ike inyocha etụ e nwere ike isi webata aka ndị ọcha n'usoro mweta akụnaụba oge gboo ndi a iji mee ka ha di mma karịa. E nwekwara ike inọ n'akụkụ obodo ọzụ ma mee nke a.

Edensibịa

- Achebe, C (2012). *There was a country*. London: Penguin Books.
- Ejikeme, J.N.U (2012). *Ikenga international journal of institute of African studies* 12(2), 80-92
- Eze, R.I (2022) *Nka usoro nchọcha n'asụsụ Igbo*. Nsukka: Chuka Educational Publishers
- Forsyth (1969). *Akụkọ agha Biafra*. London: Penguin Books
- Kroeber and Kluckhohn (1974). *Literature standardization and culture*. London: University of London press.
- Mba, B.M & Mbah, E.E (2014) *Atụtụ amụmamụ asụsụ*. Enugu: University of Nigeria Press Ltd.
- Mbah, B.M (2021). *Igbo: Osanye Okwu Igbo na nkọwa ya*. Nsukka: K&B press
- Mbah, B.M, Mbah, E.E, Eze, E.A (2013). *Igboadi*. Enugu: University of Nigeria press limited.
- Ndimele, R.I & Ugochukwu, O (2024). *Mbido mmụta Igbo*. Owerri: Skillmark Media Ltd.

- Nwadike, I.U (2008) Igbo language and culture, whither bound? Asụsụ na Omenaala Igbo ije anaa? Ọnịcha: varsity publishing Ltd.
- Nzeako, J.U.T (1979). Omenaala ndi Igbo. Ibadan: Longman Nigeria Ltd.
- Ofomata, C.E (2018). Ndezu utoasụsụ Igbo. Enugu: Format publishers (Nig.) Ltd.
- Ogbalu, F.C (1981). Ndụ ndị Igbo. Ọnịcha: University publishing company.
- Okafo, C.U & Ewelukwa, U (2018). Nhazi asụsụ Igbo. Ọnịcha: Ac Global Publishing Co. (Nig.)
- Okolie, A. (ed.) (2000). Glimpses of Igbo culture and civilization medical literacy and culture. Houston: Mayfield publishing company.
- Ozoagu, R.E (2019) Mkpólite asụsụ Igbo. Enugu: Blessed Remy ventures.
- Ralph Linton (1945) The cultural background of personality. New York: Appleton Century Company
- Spencer, H.O & Peter Franklin (2009) Intercultural interaction. Uk: Palgrave Macmillian publishing building.
- Umeodinka, A.U. Ugochukwu, C.N. Ogwudile, C.E.C. Ilechukwu, D.I. (2019). Kpọkọpị uto asụsụ Igbo na ntughari. Awka: Divine Press.